

Ob 1. obletnici narodnega sporazuma

Ob razhodu, odnosno razpustu frama-sonskih lož v Jugoslaviji, se je dvignila koprena, ki je prej pokrivala in zakrivala marsikatero zagonetno točko našega javnega življenja. Nekaj žarkov svetle luči je namreč posvetilo v tiste tajne brloge, kjer so se kovali načrti za obvlado našega kulturnega, gospodarskega in političnega življenja. Iz tajnih brlogov frama-sonskih lož so namreč prihajali ljudje, ki so si osvojili vrhovna in vodilna mesta na vseh področjih javnega življenja. S tem je bilo dobro poskrbljeno za podedine frama-sona in za frama-sonsko občestvo. Poedinci so dobili dobro plačane službe, s čimer je bilo ustrezno njihovi sebični samopašnosti. Frama-sonska loža pa si je s svojimi zastopniki, ki jih je imela povsod na vodilnih mestih, zasigurala svojo nadvlado nad javnim življenjem.

Ko so bili črni prostozidar-ki krti pregnani s svojih tajnih brlogov, je tudi postalo očito njihovo podtalno rovarjenje in kovarjenje, ki so ga vršili v politiki Jugoslavije. Prostozi-darji kot laži-svobodomiselnih liberalci so za-grizeni centralisti. Dobro vedo, da med ljudstvom nimajo nobene opore, so si s centrali-ziranjem državne uprave ustvarili v glavnem mestu države mogočno oporišče, od koder so iztegovali svoje dolge tipalke in požrešne se-salke po vseh pokrajinah do skrajne državne meje. Zato so v prvih letih naše države, ko je šlo za njeno ustavno ureditev, preprečili s svojim močnim vplivom, ki so ga imeli na vrhovne osebnosti, vsak poizkus, da bi bila država postavljena na trdne osnove ljudske

samouprave. Ko so se potem proti koncu pr-vega desetletja naše države začeli centrali-stični temelji močno majati, so se z željnimi srcem oklenili diktature, ki so jo izvajali po svojih zastopnikih in somišljenikih sebi v prid, državi pa v škodo. O taki zvezi med prostozidarstvom in med diktaturo v naši državi spričuje zanimivo dejstvo, da so frama-sonske lože za časa te diktature imele naj-več članov.

Narodni sporazum, sklopljen 26. avgusta 1939, je pognal črne krte nazaj v njihove temne brloge. Tisti, ki so ta sporazum med Srbi, Hrvatini in Slovenci sklenili, imajo povsem drugačne pojme o državi, kakor pa fra-masoni in njihovi JNSarski in slični prijatelji. Prostozi-darji in njihovi zavezniki smatrajo svojo maloštevilno kliko (skupino) kot drža-vo, ljudstvo pa samo kot predmet vladanja in izkoriščevanja. Znana je pesem teh kli-karjev o izključni državotvornosti, ki je sa-mo njim svojska in lastna. Po vseh strehah so ti laži-demokratski, JNSarski in njim po-dobni vrabci peli to pesem. Sedaj so ti nji-hovi drzno-hreščeči glasovi utihnili.

Drugi zvoki zdaj plovejo po ozračju širom naše države in ti zvoki se zbirajo in vsklada-jo v čisto drugo pesem, koje vsebina je tale: država ni laži-svobodomiselná gosposka kli-ka; ni uradnik od najnižje do najvišje stop-nje, ki mora plesati, kakor liberalna klika zvižga; država tudi ni nekaj narodnemu orga-nizmu zunanega, kar se kakor klobuk dene na glavo ali pa kakor obleka okoli telesa.

Ljudstvo je država, država in narod sta stvar-no isto. Zato mora ljudska volja biti v državi merodajna, njej se ne sme delati nasilje, mar-več se jo mora vpoštevati v zakonodaji in upravi ter ji omogočiti njen najprirodnejši izraz v samoupravi. Tako so temelji državo-tvornosti iz namišljenih vrhov laži-svobodo-umnih fraz in gesel prenešeni na trdno pod-lago širokih ljudskih množic.

Ljudstvo Jugoslavije je oblikovano v tri samostojne ljudske osebnosti: v Srbe, Hrva-te in Slovence. Te osebnosti so enakopravne, in ker je pretirani centralizem bil ovira za ostvarjenje politične enakopravnosti med tre-mi bratskimi narodi, zato je moral z narod-nim sporazumom pasti ter napraviti prostor preosnovitvi države v zvezno, na osnovi samo-uprave in avtonomije zgrajeno državo. Ta preosnova se je začela z ureditvijo banovine Hrvatske ter se nadaljuje z urejevanjem dru-gih delov države. Kar se tiče Slovenije, ni no-benih teritorialnih (ozemskih) težav ali drža-vno-političnih pomislekov, zato je upravi-čena želja, da bi se kmalu — ob ugodnem mednarodnem položaju — ostvarila tudi sa-moupravna banovina Slovenija. Izrazujoč to prvo svojo željo ob prvi obletnici narodnega sporazuma, takoj dostavljamo drugo, in ta je: narodni sporazum naj prinese ob vzajem-nem sodelovanju Slovencev, Hrvatov in Sr-bov zboljšanje gospodarskih in socialnih raz-mer v Jugoslaviji, zlasti med slovenskim ljud-stvom! Težko breme leži danes na ramah ljudstva. Naj bi se to breme s primernimi, res sodobnimi sklepi olajšalo!

Slovesno praznovanje obletnice sporazuma

Dne 26. avgusta je poteklo leto, odkar je bil sklenjen med Srbi in Hrvatini v Zagrebu tolikanj zaželjeni sporazum. Obletnico spo-razuma je sklenila vlada posebno praznovati s slavnostno sejo v hrvatski prestolnici.

Dan pred slavnostno sejo vlade

Že v nedeljo, dne 25. avgusta, so se zbrali v Zagrebu pod vodstvom predsednika vlade Dragiša Cvetkoviča vsi člani vlade, izvzemši ministra za telesno vzgojo Dušana Pantiča, ki se nahaja na obisku v Nemčiji. Oba slo-venska ministra, minister za prosveto dr. Ko-rošec in minister za zgradbe dr. Krek, sta se pripeljala v Zagreb v nedeljo popoldne.

Koj po prihodu v Zagreb je obiskal mini-strski predsednik podpredsednika vlade dr. V. Mačka. Ostali ministri so obiskali hrvatske tovariše in sprejemali razna zastopstva.

V praznično razpoloženi hrvatski prestol-nici, v kateri so se zbrale ljudske množice iz vseh delov Hrvatske, je bil prirejen v ne-deljo zvečer v Narodnem gledališču prikaz hrvatske kmečke kulture. Sodelovalo je 25 kmečkih skupin. Te skupine so prepevale na-rodne pesmi in predvajale narodne plesne in razne druge izrazite hrvatske običaje.

V nedeljo zvečer je priredil predsednik vla-de dr. Cvetkovič članom vlade in nekaterim povabljenim hrvatskim vodilnim osebnostim večerjo.

Za obletnico sporazuma je prejel hrvatski ban dr. Ivan Šubašič že na predvečer od na-šega bana dr. Natlačena naslednjo brzojavno čestitko:

»Ob obletnici ustanovitve banovine Hrva-ške sprejmite moje najlepše čestitke z naj-beljšimi željami za srečno bodočnost brat-skega hrvatskega naroda.«

Slavnostna seja

Obletnico sporazuma 26. avgusta je prosla-vila vlada s slavnostno sejo v banški palači, na kateri je bila razobešana poleg hrvatske

tudi državna zastava. Seje so se udeležili vsi ministri. Na predsedniškem mestu je sedel predsednik vlade Cvetkovič s podpredsedni-kom dr. Mačkom. Ob 10.15 predpeldne so bili vsi ministri fotografirani, nakar je začela seja, ki je trajala do 13.30. Med sejo vlade niso bila objavljena nobena sporočila. Po za-ključku seje je poklical ministrski predsednik Cvetkovič tuje in domane časnikarje, katerim je dal sledečo izjavo: »Današnja seja kr. vla-de je imela dva dela. Prvi del je bil slavnostni, v katerem smo obnavljali spomine na skle-nitev in na obletnico sporazuma, drugi del pa je bil posvečen delu.«

Istočasno s slavnostno sejo vlade je začela pod predsedstvom bana dr. Šubašiča konfe-rencija predstojnikov oddelkov hrvatske ban-ske uprave, na kateri so obravnavali vpraša-nja, ki so v zvezi z novimi gospodarskimi in socialnimi uredbami, katere bodo objavljene, kakor so že bile napovedane.

Govora predsednika in podpredsednika vlade

Članom vlade, predstojnikom oddelkov ban-ske oblasti in vseučiliščnima profesorjema, ki sta sodelovala v komisiji za sklenitev spo-razuma, je priredil ban dr. Šubašič kosilo. Proti večeru so se podali vsi gostje na banovinsko posestvo Božjakovino, kjer je priredil večerjo podpredsednik vlade dr. Maček.

Na slavnostni večerji sta govorila predse-dnik in podpredsednik vlade o obletnici spo-razuma.

Predsednik vlade Cvetkovič je podal v svo-jem govoru zgodovinski pregled sporazuma, za katerega so se zavlekle politične borbe na celih 20 let. Pri vseh naporih za sporazum je ostala ena stvar nad vsemi pogajanjmi: ti-sto, kar je poglavitno za vse Srbe, Hrvatini in Slovence, da žele Hrvatini, Srbi in Slovenci to skupno demovino, da hočejo eni kot drugi v njej živeti pod pogojem, da je notranja ure-ditev taka, da bodo zadovoljivo rešene vse življenjske potrebe tako Srbov, Hrvatov ka-kor tudi Slovencev.

Prvikrat po stoletjih je imenovala z usta-novitvijo banovine Hrvatske krona bana ba-novine Hrvatske v soglasju s hrvatskim na-rodom in na temelju njegovega lastnega pred-loga.

V svojem zgodovinsko važnem govoru je predsednik vlade posebno poudaril, da je na-šla rešitev hrvatskega vprašanja iskrenega in odločnega pobornika v Nj. kr. Vis. knezu na-mestniku Pavlu.

Za predsednikom vlade je podpredsednik vlade in predsednik HSS dr. Maček v svojem govoru omenil tudi tole:

Pogajanja za sporazum bi se še zavlekla, če bi ne dobil od zunaj sporočila, da je izbruh vojne v Evropi gotovo dejstvo in da bo vojna zadivjala vsak hip. Tedaj sem rekel Dragiši Cvetkoviču: »To, o čemer smo se že spo-rzumeli, se naj izvede takoj, drugo pa pustimo za boljše čase!« Danes vidimo, da je bilo do-bro in pametno, kar smo storili. Nekaj dni po podpisu sporazuma se je začela v Evropi voj-na in okoli nas so nastale izredne razmere.

Kot poslednji je govoril ban dr. Šubašič,

Kaj je bilo sklenjeno v Zagrebu?

Za obletnico sporazuma so bile po časo-pisju napovedane razne nove uredbe, ki bi naj preobrazile naše gospodarstvo in socialno življenje. Med v Zagrebu končoveljavno sprejetimi uredbami je najvažnejša ona o prehrani prebivalstva.

Uvedeno je načelo rekvizicije (prisilnega odvzema) na podlagi nove najvišje cene 300 din za pšenico. Predpisano je mletje e-otne moke in uveden bo enotni kruh.

V roku 5 dni po uveljavljanju uredbe bodo morali vsi mlinci v državi mleti pšenico v mo-ko tako, da dobe iz 100 kg pšenice (s hekto-litrsko težo 76 kg) 80 kg moke, od tega naj-več 10 kg bele moke in zdroba ter 70 kg pre-sejane krušne moke. Vse ostale gospodarske in socialne uredbe so bile v Zagrebu v načelu odobrene in bodo izdane v kratkem času.